

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
In the Name of Allah, the Compassionate the Merciful

تحلیل قصص

(رویکردی تحلیلی به قصه‌های قرآن کریم)

پیامبران بزرگ (آدم، نوح، ابراهیم، موسی و عیسی علیهم‌السلام)

جلد اول

محمد شریفانی

سخن ناشر

با پیروزی انقلاب شکوهمند اسلامی و در عصر جهانی شدن ارتباطات، پرسش‌ها و چالش‌های نوینی در حوزه علوم انسانی، فراروی اندیشمندان مسلمان قرار گرفت که برخاسته از مسئولیت دشوار حکومت در این عصر است؛ دورانی که پایبندی به دین و سنت در مدیریت همه‌جانبه کشورها بسیار چالش‌برانگیز می‌نماید. از این رو، مطالعات و پژوهش‌های به‌روز، جامع، منسجم و کاربردی در حوزه دین، بر اساس معیارهای معتبر جهانی و اندیشه‌های ناب و ژرف، بایسته و ضروری است و جلوگیری از انحرافات فکری و تربیتی پژوهندگان حوزه دین، مهم و مورد عنایت بنیان‌گذاران این شجره طیبه، به‌ویژه معمار بزرگ انقلاب اسلامی، امام خمینی علیه‌السلام و مقام معظم رهبری علیه‌السلام می‌باشد.

جهانی‌شدن و گسترش سلطه فرهنگی غرب در سایه رسانه‌های فرهنگی و ارتباطی، اقتضا دارد که دانش‌پژوهان و علاقه‌مندان به این مباحث، با اندیشه‌های بلند و ارزش‌های متعالی آشنا شوند و این مهم، با ایجاد رشته‌های تخصصی، تولید متون جدید و غنی، گسترش دامنه آموزش و تربیت سازمان‌یافته دانشجویان به سرانجام خواهد رسید. این فرایند، گاه در پرداختن به مباحث بنیادین و تدوین متون تخصصی تعریف می‌شود و گاه در نگارش بحث‌های علمی، اما نه چندان پیچیده و تخصصی به ظهور می‌رسد.

بالندگی مراکز آموزشی و پژوهشی، در گرو نظام منسجم، قانونمند و پویاست. بازنگری در متن‌ها و شیوه‌های آموزشی و پژوهشی و به‌روز کردن آنها نیز این انسجام و پویایی و در نتیجه، نشاط علمی مراکز آموزشی و پژوهشی را در پی دارد.

«جامعة المصطفی علیه‌السلام العالمية» به‌عنوان بخشی از این مجموعه، که رسالت بزرگ تعلیم و تربیت طلاب غیرایرانی را بر عهده دارد، تألیف متون آموزشی و پژوهشی مناسب را سرلوحه تلاش خود قرار داده و تدوین و نشر متون در موضوعات گوناگون علوم دینی، حاصل این فرایند است.

مرکز بین‌المللی

ترجمه و نشر المصطفی علیه‌السلام

فهرست

مقدمه	۲۵
اهمیت تجربه	۲۵
عبرت آموزی از تاریخ	۲۶
تاریخ انبیا <small>علیهم السلام</small> در قرآن، معتبرترین و آموزنده‌ترین تاریخ	۲۶
دورنمایی از مجموعه حاضر	۲۷

بخش اول: کلیات

فصل اول: قصّه	۳۱
مقدمه	۳۱
۱. تفسیر موضوعی	۳۳
۲. مزایای روش تفسیر موضوعی	۳۳
۳. کاستی‌های روش موضوعی	۳۳
۴. مزایای روش تفسیر ترتیبی	۳۳
۵. برخی از کاستی‌های روش ترتیبی	۳۴
گفتار نخست: قصّه در ادبیات و فرهنگ بشری	۳۴
۱. معنای لغوی و اصطلاحی قصّه	۳۴
۲. تاریخچه قصّه	۳۶
۳. نقش داستان در زندگی انسان	۳۶

- گفتار دوم: قصه‌های قرآن _____ ۳۷
۱. ویژگی‌های قصه‌های قرآن _____ ۳۷
- الف) واقعی بودن داستان‌ها _____ ۳۷
- ب) حذف جزئیات در قصه _____ ۳۸
- ج) بهره‌گیری از هنر در نقل داستان‌ها _____ ۳۸
- د) پی‌نوشت در قصه‌های قرآن _____ ۴۰
- ه) شبهه‌زدایی در قصه‌های قرآن _____ ۴۱
- و) تکرار در قصه‌های قرآن _____ ۴۱
۲. عناصر قصه‌های قرآن _____ ۴۲
- الف) شخصیت _____ ۴۲
- ب) حادثه (رویداد) _____ ۴۲
- توازن شخصیت و حادثه _____ ۴۳
- ج) گفت‌وگو _____ ۴۳
- تنوع اسلوبی قرآن در گفت‌وگو _____ ۴۳
۳. انواع قصه‌های قرآن _____ ۴۴
- الف) از جهت مطابقت با واقع _____ ۴۴
- ب) از جهت موضوع و شخصیت‌پردازی _____ ۴۵
۴. اهداف قصه‌گویی قرآن _____ ۴۶
- الف) آرام و استوار ساختن قلب پیامبر ﷺ و یارانش _____ ۴۶
- ب) اثبات وحی در رسالت، به‌ویژه در مورد رسول اکرم ﷺ _____ ۴۶
- ج) اثبات پیوند ناگسستنی دین اسلام با سایر ادیان _____ ۴۷
- د) استفاده از روش موعظه حسنه برای رشد و هدایت انسان در مسیر تکامل _____ ۴۷
- ه) ایجاد بصیرت لازم در هنگام مواجه شدن با مسائل مشابه _____ ۴۷
۵. پیام‌های قصه‌های قرآن _____ ۴۷
- الف) پیام‌های فکری _____ ۴۸
- ب) پیام‌های اخلاقی _____ ۴۸

- ج) پیام‌های عاطفی ۴۸
- د) پیام‌هایی که بیان‌گر سنت‌های الهی است ۴۸
- ه) پیام‌هایی که بیان‌گر رویارویی جبهه حق و باطل است ۴۹
- گفتار سوم: تفاوت نقل‌های تاریخی تورات و انجیل با قرآن ۴۹
۱. تفاوت‌های محتوایی ۴۹
۲. تفاوت‌های ظاهری ۵۰
۳. تفاوت در میزان اعتبار ۵۱
- فصل دوم: ره‌یافتی به سیره مشترك انبیا عليهم‌السلام در قصه‌های قرآن ۵۳**
- مقدمه ۵۳
- گفتار نخست: سنت‌های الهی و تکالیف انبیا عليهم‌السلام ۵۴
- اصل اول: اصطفای الهی انبیا عليهم‌السلام ۵۴
- اصل دوم: بعثت انبیا عليهم‌السلام در میان تمامی امت‌ها ۵۴
۱. فلسفه بعثت: اتمام حجت بر مردم ۵۵
۲. محل بعثت: أمّ القری ۵۵
- زمینه‌سازی برای تحقق اهداف بعثت ۵۵
- الف) هم‌زبانی و تفاهم با مردم ۵۵
- ب) سنخیت با مردم ۵۶
- اصل سوم: اشتراک همه انبیا عليهم‌السلام در شخصیت حقوقی ۵۷
- اصل چهارم: اعجاز ۵۸
- اصل پنجم: عصمت در دریافت، نگه‌داری و ابلاغ وحی ۵۸
- اصل ششم: میثاق خاص الهی ۵۹
- اصل هفتم: مظهریت رحمت ۶۰
۱. دفع عذاب ۶۱
۲. رفع عذاب ۶۲
۳. جلب نعمت و رحمت حق ۶۳
- اصل هشتم: وجود دشمنان دین ۶۴

- گفتار دوم: سیره عملی انبیا علیهم‌السلام ۶۴
- اصل اول: دعوت به توحید ۶۴
- اصل دوم: مبارزه با جهل و تقلید ۶۵
۱. بطلان تقلید از نیاکان ۶۶
۲. دین‌داری بر پایه تحقیق ۶۶
- اصل سوم: نفی شخصیت پرستی ۶۸
- اصل چهارم: تبلیغ رایگان ۶۹
- اصل پنجم: ترغیب و تشویق ۷۰
- گفتار سوم: اقوام پیامبران ۷۱
- انگیزه‌های روانی مخالفت با پیامبران ۷۴
۱. استکبار ۷۴
- تمجید روحیه تواضع (در برابر استکبار) ۷۵
۲. برتری جویی ۷۵
۳. ظلم ۷۶
۴. هوای نفس ۷۶
۵. آلودگی به گناه ۷۷
۶. احساس بی‌نیازی ۷۷
- جلوه‌هایی از مخالفت با پیامبران علیهم‌السلام (رفتار مردم در برابر پیامبران) ۷۸
۱. استهزا ۷۸
۲. تهمت ۷۹
- دلیل اتهامات ۸۰
۳. بهانه جویی ۸۱
- الف) استناد به شیوه اجداد ۸۱
- ب) انتظارات نابه‌جا ۸۱
۴. تهدید ۸۳

بخش دوم: رویکردی تحلیلی به قصه‌های قرآن

۸۶	مقدمه
۸۷	فصل اول: آدم <small>ع</small> ابوالبشر
۸۷	مقدمه
۸۸	گفتار نخست: آفرینش انسان
۸۸	۱. آفرینش نخستین انسان
۸۸	مرحله اول: آفریدن از خاک متحول
۸۹	مرحله دوم: تصویرگری
۹۰	مرحله سوم: دمیدن روح
۹۱	۲. آفرینش همسر آدم <small>ع</small>
۹۱	۳. آفرینش نسل انسان نخست
۹۲	مبدأ خلقت انسان‌های کنونی
۹۳	گفتار دوم: نبوت آدم <small>ع</small>
۹۳	۱. شواهد قرآنی نبوت آدم <small>ع</small>
۹۴	الف) اشاره مستقیم
۹۴	ب) اشاره غیرمستقیم
۹۴	یکم: خلافت آدم <small>ع</small>
۹۴	معنای خلافت الهی
۹۷	دوم: تعلیم اسماء به آدم <small>ع</small>
۹۷	۲. علم حضرت آدم <small>ع</small> به خزاین غیب
۹۹	۳. شاگرد بی‌واسطه حق، مسجود فرشتگان
۱۰۰	۴. عصمت آدم <small>ع</small>
۱۰۳	گفتار سوم: شخصیت‌های حادثه‌ساز و حادثه‌های سرنوشت‌ساز
۱۰۳	۱. شخصیت‌های حادثه‌ساز
۱۰۴	الف) فرشتگان
۱۰۵	راز سؤال فرشتگان: غفلت فرشتگان از عقل و معرفت انسان

- ب) ابلیس _____ ۱۰۶
- یکم: ابلیس جن بود _____ ۱۰۶
- دوم: رابطه شیطان با بنی آدم _____ ۱۰۷
- ج) فرزندان آدم علیهم‌السلام _____ ۱۱۱
۲. حادثه‌های سرنوشت ساز _____ ۱۱۵
- الف) هیوط از بهشت _____ ۱۱۵
- ب) پذیرفته شدن توبه _____ ۱۱۶
- گفتار چهارم: حضرت آدم علیه‌السلام نمونه انسانیت _____ ۱۱۷
- فصل دوم: نوح علیه‌السلام مبلغ خستگی ناپذیر _____ ۱۲۱
- مقدمه _____ ۱۲۱
- گفتار نخست: اوصاف و مقامات حضرت نوح علیه‌السلام _____ ۱۲۲
۱. عبد _____ ۱۲۲
۲. امین _____ ۱۲۳
۳. شکور _____ ۱۲۳
۴. محسن _____ ۱۲۳
۵. عنایت خاص خداوند به حضرت نوح علیه‌السلام _____ ۱۲۳
۶. نیک‌نامی _____ ۱۲۴
- گفتار دوم: نبوت حضرت نوح علیه‌السلام _____ ۱۲۴
۱. نوح علیه‌السلام احیاگر معارف الهی _____ ۱۲۴
۲. دعوت حضرت نوح علیه‌السلام _____ ۱۲۴
۳. ویژگی‌های دعوت حضرت نوح علیه‌السلام _____ ۱۲۵
- الف) بردباری در تبلیغ _____ ۱۲۵
- ب) صراحت لهجه _____ ۱۲۶
- ج) بهره‌برداری از تمام فرصت‌ها و شیوه‌ها _____ ۱۲۷
- د) مرحله بندی تبلیغ _____ ۱۲۷
- ه) دعوت عقلی - فطری _____ ۱۲۹

- ۱۲۹ _____ و زبان تبلیغ
- ۱۳۰ _____ یکم: شیوه استدلال
- ۱۳۰ _____ دوم: شیوه نصیحت و موعظه
- ۱۳۱ _____ - جلوه‌های شفقت و دل‌سوزی نوح علیه السلام در مراحل تبلیغ
- ۱۳۳ _____ - مرز الهی عاطفه و شفقت
- ۱۳۴ _____ سوم: شیوه جدال احسن
- ۱۳۵ _____ ز) امیدواری تا آخرین لحظات تبلیغ
- ۱۳۶ _____ ح) تأکید بر آزادی و اختیار انسان در پذیرش دعوت
- ۱۳۶ _____ ط) پاسخ آرام و منطقی به تهمت‌ها و اعتراض‌ها
- ۱۳۷ _____ یکم: اعتراض‌ها
- ۱۳۷ _____ دوم: تهمت‌ها
- ۱۳۸ _____ سوم: پاسخ نوح علیه السلام به اعتراض‌ها
- ۱۴۰ _____ چهارم: رد تهمت‌ها
- ۱۴۲ _____ گفتار سوم: حادثه‌های سرنوشت‌ساز و شخصیت‌های حادثه‌ساز
- ۱۴۳ _____ ۱. حادثه‌های سرنوشت‌ساز
- ۱۴۳ _____ الف) نفرین نوح علیه السلام
- ۱۴۵ _____ ب) ساختن کشتی
- ۱۴۵ _____ یکم: فرمان کشتی‌سازی
- ۱۴۶ _____ دوم: ساختن کشتی
- ۱۴۷ _____ سومک: کشتی نوح علیه السلام، یک معجزه جهانی
- ۱۴۷ _____ ج) طوفان فراگیر و نابودی کافران
- ۱۴۹ _____ یکم: تأثیر «بسم الله» در سیر و سکون کشتی نوح علیه السلام
- ۱۵۰ _____ دوم: تأدیب الهی: حمد خدا، در شدت و رخاء
- ۱۵۱ _____ د) فرمان پایان طوفان
- ۱۵۱ _____ ه) استقرار کشتی نوح علیه السلام
- ۱۵۳ _____ و) سرنوشت نجات یافتگان

۱۵۴. شخصیت‌های حادثه‌ساز _____
۱۵۴. الف) ملأ و مترفین _____
۱۵۴. ب) فرزند و همسر نوح علیه السلام _____
۱۵۷. یکم: پاسخ به یک شبهه _____
۱۵۸. دوم: تأدیب الهی _____
۱۵۸. سوم: عبرت‌ها _____
۱۶۰. گفتار چهارم: دعای نوح علیه السلام _____
۱۶۳. فصل سوم: ابراهیم علیه السلام قهرمان توحید _____
۱۶۳. مقدمه _____
۱۶۴. گفتار نخست: اوصاف و مقامات ابراهیم علیه السلام _____
۱۶۴. ۱. موحد _____
۱۶۵. ۲. رشید _____
۱۶۵. ۳. امام _____
۱۶۵. الف) مقصود از کلمات چیست؟ _____
۱۶۶. ب) مقصود از «مقام امامت» چیست؟ _____
۱۶۶. ج) امامت، مقامی بالاتر از نبوت _____
۱۶۷. د) مقام امامت، مقام هدایت به امر _____
۱۶۸. ۴. مرتبط با ملکوت _____
۱۶۹. ۵. صاحب برهان _____
۱۶۹. ۶. صاحب کتاب _____
۱۶۹. گفتار دوم: نبوت ابراهیم علیه السلام _____
۱۷۱. ۱. ابراهیم علیه السلام، اسوه توحید _____
۱۷۱. ۲. شیوه‌های دعوت _____
۱۷۱. الف) صراحت لهجه _____
۱۷۲. ب) شروع دعوت با سؤال _____
۱۷۲. ج) برائت از شرک و کفر _____

- مراحل برائت ۱۷۳ _____
- د) ترویج توحید ۱۷۵ _____
- نمونه‌های رحمت و دل‌سوزی ابراهیم علیه السلام ۱۷۶ _____
- گفتار سوم: شخصیت‌های حادثه‌ساز و حادثه‌های سرنوشت‌ساز ۱۷۷ _____
۱. شخصیت‌های حادثه‌ساز ۱۷۷ _____
- الف) آزر ۱۷۸ _____
- یکم: بیان بی‌فایده بودن پرستش بت‌ها ۱۷۸ _____
- دوم: دعوت همراه با آگاهی ۱۷۸ _____
- سوم: بیان حقیقت بت‌پرستی ۱۸۰ _____
- چهارم: هشدار از عذاب الهی ۱۸۰ _____
- پنجم: عکس‌العمل آزر: تهدید ۱۸۱ _____
- ششم: پاسخ ابراهیم علیه السلام ۱۸۱ _____
- ب) ستاره‌پرستان، ماه‌پرستان و خورشیدپرستان ۱۸۴ _____
- یکم: ستاره‌پرستان ۱۸۴ _____
- دوم: ماه‌پرستان ۱۸۶ _____
- سوم: خورشیدپرستان ۱۸۶ _____
- چهارم: حجت الهی و اثر آن ۱۸۹ _____
- پنجم: رؤیت ملکوت، اساس برهان ابراهیمی ۱۹۰ _____
- ج) بت‌پرستان ۱۹۱ _____
- یکم: مناظره ابتدایی ابراهیم علیه السلام با بت‌پرستان ۱۹۱ _____
- منطق ابراهیم علیه السلام در نکوهش بت‌پرستی ۱۹۱ _____
- منطق قوم در برابر ابراهیم علیه السلام ۱۹۲ _____
- پاسخ ابراهیم علیه السلام: طرد بت‌ها با توصیف خدا ۱۹۲ _____
- دوم: مبارزه مستقیم با بت‌ها ۱۹۲ _____
- طرح مبارزه ۱۹۲ _____
- اجرای طرح ۱۹۳ _____

- ۱۹۴ - نتیجه: محاکمه علنی ابراهیم علیه السلام _____
- ۱۹۴ - مناظره _____
- ۱۹۶ - حکم دادگاه _____
- ۱۹۶ - تثبیت حقانیت ابراهیم علیه السلام _____
- ۱۹۷ (د) فرمان‌روای بابل (نمرود) _____
- ۱۹۸ . ۲. حادثه‌های سرنوشت‌ساز _____
- ۱۹۸ (الف) مهاجرت ابراهیم علیه السلام به سرزمین فلسطین _____
- ۱۹۹ (ب) تولد اسماعیل و اسحاق _____
- ۲۰۱ (ج) تجدید بنای کعبه _____
- ۲۰۲ ویژگی‌های خانه کعبه _____
- ۲۰۳ (د) آزمایش‌های ابراهیم علیه السلام _____
- ۲۰۵ گفتار چهارم: درخواست‌های ویژه _____
- ۲۰۶ . ۱. احیای مردگان _____
- ۲۰۷ . ۲. نیایش‌های ابراهیم علیه السلام _____
- ۲۱۳ فصل چهارم: موسی علیه السلام هم‌سخن خدا _____
- ۲۱۳ مقدمه _____
- ۲۱۴ گفتار نخست: اوصاف و مقامات حضرت موسی علیه السلام _____
- ۲۱۴ . ۱. کلیم _____
- ۲۱۴ . ۲. کریم _____
- ۲۱۴ . ۳. محسن _____
- ۲۱۵ . ۴. امین _____
- ۲۱۵ . ۵. دارای مقام قرب به خدا _____
- ۲۱۵ . ۶. برخوردار از هدایت الهی _____
- ۲۱۵ . ۷. تحیت از جانب خدا _____
- ۲۱۵ گفتار دوم: نبوت حضرت موسی علیه السلام _____
- ۲۱۶ . ۱. بعثت موسی علیه السلام _____

- _____ ۲۱۶ مرحله اول: تجلی خدا (مشاهده جلوه خداوند)
- _____ ۲۱۸ مرحله دوم: دریافت نخستین پیام‌های الهی
- _____ ۲۱۹ الف) وحی نبوت
- _____ ۲۱۹ یکم: رکن اعتقاد
- _____ ۲۲۰ دوم: رکن عمل
- _____ ۲۲۰ ب) وحی رسالت
- _____ ۲۲۱ یکم: معجزه‌های موسی علیه السلام (مقدمه رسالت)
- _____ ۲۲۴ - ویژگی‌های معجزات الهی موسی علیه السلام
- _____ ۲۲۴ دوم: محتوای مأموریت موسی علیه السلام (فرمان رسالت)
- _____ ۲۲۵ مرحله سوم: درخواست‌های موسی علیه السلام از خداوند
- _____ ۲۲۷ مرحله چهارم: پذیرش درخواست‌های موسی علیه السلام
- _____ ۲۲۷ درخواست مشترک موسی و هارون علیه السلام
- _____ ۲۲۸ ۲. شیوه‌های دعوت
- _____ ۲۲۸ روش‌های دعوت در مواجهه با طاغوت
- _____ ۲۲۸ محور اول: مبارزه علمی
- _____ ۲۲۸ مرحله اول: ابلاغ پیام‌های الهی
- _____ ۲۳۱ مرحله دوم: جدال احسن
- _____ ۲۳۹ مرحله سوم: ارایه معجزه
- _____ ۲۴۱ محور دوم: مبارزه عملی
- _____ ۲۴۱ مرحله اول: شرکت در مبارزه با ساحران زبردست
- _____ ۲۴۲ مرحله دوم: هجرت
- _____ ۲۴۹ گفتار سوم: حادثه‌های سرنوشت‌ساز و شخصیت‌های حادثه‌ساز
- _____ ۲۴۹ ۱. حادثه‌های سرنوشت‌ساز
- _____ ۲۴۹ الف) ولادت و رشد
- _____ ۲۵۱ مراحل عنایت الهی در این داستان
- _____ ۲۵۵ ب) کشتن قبطی

- ۲۵۶ یکم: موسی علیه السلام چه کرد؟
- ۲۵۷ دوم: هدف موسی علیه السلام
- ۲۵۹ سوم: دلیل استغفار موسی علیه السلام
- ۲۵۹ چهارم: زکات نعمت
- ۲۶۰ پنجم: تکرار اشتباه مرد بنی اسرائیلی
- ۲۶۰ ششم: علت سرزنش شدن مرد اسرائیلی
- ۲۶۱ ج) مهاجرت به مدین
- ۲۶۳ د) شرکت در مسابقه با ساحران
- ۲۶۳ یکم: تدبیر درباریان
- ۲۶۳ دوم: فراخوان فرعون
- ۲۶۳ سوم: تعیین روز مسابقه
- ۲۶۴ چهارم: ساحران در حضور فرعون
- ۲۶۵ پنجم: اقدامات فرعون
- ۲۶۵ ششم: ساحران در میدان
- ۲۶۵ هفتم: آرامش موسی علیه السلام
- ۲۶۶ هشتم: ساحران چه کردند؟
- ۲۶۶ نهم: پیروزی حق
- ۲۶۹ دهم: نتیجه مبارزه
- ۲۷۰ یازدهم: آثار و دست‌آوردهای این مبارزه
- ۲۷۲ دوازدهم: به کارگیری شیوه مکر در جهت اجرای اقدام دوم
- ۲۷۳ سیزدهم: سرانجام کار
- ۲۷۳ ه) هلاکت فرعونیان و نجات بنی اسرائیل
- ۲۷۳ یکم: نفرین موسی علیه السلام
- ۲۷۴ دوم: اجابت دعای موسی علیه السلام
- ۲۷۴ سوم: نجات بنی اسرائیل
- ۲۷۵ چهارم: اقدامات فرعون

- ۲۷۶ پنجم: بنی اسرائیل، در آستانه خطر
- ۲۷۷ ششم: راه‌گشایی الهی
- ۲۷۸ هفتم: ایمان دیرهنگام
- ۲۷۹ هشتم: عبرت‌های این ماجرا
- ۲۸۰ و) برخورد با قوم بت‌پرست
- ۲۸۰ یکم: نخستین ناسپاسی بنی اسرائیل
- ۲۸۰ دوم: علت گرایش به بت‌پرستی
- ۲۸۱ سوم: واکنش موسی عليه السلام
- ۲۸۳ ز) نزول تورات بر موسی عليه السلام در میقات
- ۲۸۳ یکم: نزول تورات
- ۲۸۴ - آمادگی روحی، شرط دریافت وحی
- ۲۸۶ دوم: درخواست رؤیت خدا
- ۲۸۷ - بنی اسرائیل و درخواست رؤیت
- ۲۸۷ - وساطت موسی عليه السلام
- ۲۸۹ - موسی عليه السلام و درخواست رؤیت
- ۲۸۹ - علت تقاضای موسی عليه السلام برای دیدن خداوند
- ۲۹۲ - علت درخواست رؤیت
- ۲۹۴ سوم: بازگشت به بت‌پرستی
- ۲۹۴ - نمودی از عدم رشد بنی اسرائیل
- ۲۹۵ - آغاز انحراف
- ۲۹۶ - نیرنگ سامری
- ۲۹۶ - سابقه انحراف
- ۲۹۷ - ریشه انحراف
- ۲۹۷ - ریشه انحراف سامری
- ۲۹۷ - ریشه انحراف بنی اسرائیل
- ۲۹۸ - شدت و عمق انحراف

- ۲۹۹ - نقش هارون علیه السلام _____
- ۳۰۱ - واکنش موسی علیه السلام _____
- ۳۰۱ - عکس‌العمل موسی علیه السلام در برابر هارون علیه السلام _____
- ۳۰۳ - عکس‌العمل هارون علیه السلام _____
- ۳۰۵ - واکنش موسی علیه السلام در برخورد با بنی اسرائیل _____
- ۳۰۸ - عکس‌العمل بنی اسرائیل _____
- ۳۰۹ - عاقبت بنی اسرائیل: توبه خوارکننده _____
- ۳۱۰ - واکنش موسی علیه السلام در برابر سامری _____
- ۳۱۳ - تثبیت اعتقاد توحیدی _____
- ۳۱۳ - (ح) امتحانات الهی _____
- ۳۱۴ - یکم: امتحانات الهی فرعونیان _____
- ۳۱۴ - بلاهای تربیتی فرعونیان _____
- ۳۱۷ - دوم: امتحانات الهی بنی اسرائیل _____
- ۳۱۸ - قبل از هلاکت فرعون _____
- ۳۱۸ - پس از هلاکت فرعون _____
- ۳۱۸ - آزمایش اول: نزول انواع نعمت‌ها در بیابان _____
- ۳۲۰ - ناسپاسی و کارشکنی بنی اسرائیل _____
- ۳۲۱ - آزمایش دوم: دستور ورود به سرزمین موعود _____
- ۳۲۱ - ابلاغ فرمان _____
- ۳۲۲ - عکس‌العمل بنی اسرائیل _____
- ۳۲۳ - جسارت بی‌شرمانه بنی اسرائیل _____
- ۳۲۴ - استغاثه موسی علیه السلام _____
- ۳۲۴ - مجازات بنی اسرائیل: چهل سال سرگردانی _____
- ۳۲۵ - آزمایش سوم: اخذ میثاق _____
- ۳۲۷ - محتوای میثاق _____
- ۳۲۷ - پیمان شکنی بنی اسرائیل _____

۳۲۷. آزمایش چهارم: دستور به ذبح گاو برای کشف مجرم
۳۲۸. ابلاغ دستور الهی
۳۲۹. آغاز بهانه‌ها
۳۳۱. ۲. شخصیت‌های حادثه‌ساز
۳۳۱. الف) همسر فرعون
۳۳۱. یکم: حمایت از موسی علیه السلام
۳۳۲. دوم: ایمان همسر فرعون
۳۳۲. ب) مؤمن آل فرعون
۳۳۴. یکم: ویژگی‌های مؤمن آل فرعون
۳۳۶. دوم: سرانجام مؤمن آل فرعون
۳۳۷. ج) مرد صالح در مدین (شعیب علیه السلام)
۳۳۷. یکم: مقدمات آشنایی
۳۳۸. دوم: آن مرد صالح که بود؟
۳۳۹. سوم: آغاز آشنایی
۳۴۰. چهارم: نقش شعیب علیه السلام در زندگی موسی علیه السلام
۳۴۱. د) هارون علیه السلام، برادر و یاور موسی علیه السلام
۳۴۳. ه) عبد صالح (خضر علیه السلام)
۳۴۳. ادب در حریم علم
۳۴۴. یکم: آداب شاگرد
۳۵۴. دوم: آداب استاد
۳۶۲. و- ز) فرعون و هامان
۳۶۲. یکم: نگه‌داشتن مردم در استضعاف فکری و فرهنگی
۳۶۳. دوم: نگه‌داشتن مردم در اسارت و ایجاد جوّ اختناق
۳۶۳. ح) قارون، دنیاخواه و متکبر
۳۶۳. یکم: قارون، هم‌کار فرعون
۳۶۴. دوم: قارون، از جباران روزگار

- ۳۶۴ _____ سوم: ویژگی‌های قارون
- ۳۶۶ _____ چهارم: نصیحت مؤمنان به قارون
- ۳۶۶ _____ پنجم: واکنش قارون در برابر ناصحان
- ۳۶۷ _____ ششم: سرانجام قارون
- ۳۶۹ _____ (ط) سامری
- ۳۶۹ _____ گفتار چهارم: بنی اسرائیل، پس از رحلت موسی عليه السلام
- ۳۶۹ _____ ۱. حکم روز شنبه
- ۳۶۹ _____ الف) تعدی از حکم الهی
- ۳۷۰ _____ ب) موضع‌گیری گروه‌های مختلف بنی اسرائیل
- ۳۷۰ _____ ج) راز امر به معروف و نهی از منکر
- ۳۷۱ _____ د) مجازات ظالمان
- ۳۷۱ _____ هـ) کیفیت عذاب
- ۳۷۲ _____ ۲. عالم بدفرجام
- ۳۷۵ _____ فصل پنجم: عیسی عليه السلام روح خدا
- ۳۷۵ _____ مقدمه
- ۳۷۶ _____ گفتار نخست: اوصاف و مقامات عیسی عليه السلام
- ۳۷۷ _____ ۱. کلمة الله
- ۳۷۷ _____ ۲. عبدالله
- ۳۷۸ _____ ۳. مبارک
- ۳۷۸ _____ ۴. وجیه
- ۳۷۸ _____ ۵. مقرب
- ۳۷۸ _____ ۶. زکی
- ۳۷۹ _____ ۷. صالح
- ۳۷۹ _____ ۸. مؤید به روح القدس
- ۳۸۰ _____ گفتار دوم: نبوت حضرت عیسی عليه السلام
- ۳۸۰ _____ ۱. آغاز نبوت

- ۳۸۰ _____ نخستین پیام‌های این پیامبر خدا
- ۳۸۰ _____ الف) توحید
- ۳۸۱ _____ ب) نبوت
- ۳۸۲ _____ ب) معاد
- ۳۸۳ _____ ۲. معجزه‌ها
- ۳۸۳ _____ الف) خلقت عیسی علیه السلام
- ۳۸۴ _____ یکم: بشارت مادر به تولد فرزند
- ۳۸۵ _____ دوم: روح کیست؟
- ۳۸۵ _____ سوم: تمثیل چیست؟
- ۳۸۶ _____ چهارم: مسرور ساختن مادر، با ذکر ویژگی‌های فرزند
- ۳۸۶ _____ ب) ولادت عیسی علیه السلام
- ۳۸۷ _____ یکم: اعتزال و رنج مریم علیها السلام
- ۳۸۷ _____ دوم: دل‌داری مریم علیها السلام و ارایه راه حل
- ۳۸۹ _____ سوم: بازگشت مادر و نوزاد به میان قوم
- ۳۸۹ _____ چهارم: هارون که بود؟
- ۳۹۰ _____ پنجم: دفاع عیسی علیه السلام از پاک‌دامنی مادر
- ۳۹۰ _____ ج) نبوت در کودکی
- ۳۹۰ _____ د) تکلم در مهد
- ۳۹۱ _____ ه) عیسی علیه السلام، مظهر خالقیت خدا
- ۳۹۱ _____ و) برطرف کردن بیماری‌های لاعلاج
- ۳۹۲ _____ ز) زنده کردن مردگان
- ۳۹۲ _____ ح) خبر دادن از امور پنهانی
- ۳۹۴ _____ ۳. ویژگی‌های دعوت عیسوی علیه السلام
- ۳۹۴ _____ الف) زمان شروع
- ۳۹۵ _____ ب) شیوه‌های دعوت
- ۳۹۵ _____ یکم: دعوت بر اساس بی‌بینه و آیه

۳۹۵. دوم: تبلیغ به شیوه غیرمستقیم _____
۳۹۶. سوم: دعوت همراه با محبت _____
۳۹۷. (ج) هموار ساختن مسیر دعوت _____
۳۹۷. یکم: رفع موانع _____
۳۹۷. دوم: جلب هم‌کاران _____
۳۹۹. گفتار سوم: شخصیت‌های حادثه‌ساز و حادثه‌های سرنوشت‌ساز _____
۳۹۹. ۱. شخصیت‌های حادثه‌ساز _____
۳۹۹. الف) مریم عَلَيْهَا مادر عیسی عَلَيْهِ _____
۴۰۰. یکم: ولادت مریم عَلَيْهَا _____
۴۰۲. دوم: کفالت مریم عَلَيْهَا _____
۴۰۳. سوم: مقامات مریم عَلَيْهَا _____
۴۰۶. ب) یحیی عَلَيْهِ _____
۴۰۶. یکم: ولادت یحیی عَلَيْهِ _____
۴۰۸. دوم: نقش یحیی عَلَيْهِ در حیات عیسی عَلَيْهِ _____
۴۰۹. (ج) حواریون _____
۴۰۹. یکم: حواری یعنی چه؟ _____
۴۱۰. دوم: حواریون چه کسانی بودند؟ _____
۴۱۱. ۲. حادثه‌های سرنوشت‌ساز _____
۴۱۱. الف) نزول مائده آسمانی _____
۴۱۱. یکم: درخواست حواریون _____
۴۱۱. دوم: توییح حواریون _____
۴۱۲. سوم: اعتذار حواریون _____
۴۱۳. چهارم: عرض درخواست حواریون به محضر ربوبی _____
۴۱۵. پنجم: اجابت درخواست _____
۴۱۶. ششم: حقیقت مائده چه بود؟ _____

گفتار چهارم: معراج عیسی ﷺ ۴۱۶

۱. توفی یعنی چه؟ ۴۱۷

۲. توفی عیسی ﷺ ۴۱۸

۳. رفع عیسی ﷺ ۴۱۸

۴. آیا عیسی ﷺ زنده است؟ ۴۱۹

۵. تطهیر عیسی ﷺ ۴۲۰

منابع ۴۲۳

مقدمه

سپاس بی حد خداوندی را سزااست که اول و آخر اوست؛ برای اولیت او آغازی نیست و ابدیتش پایانی ندارد؛ دیده‌ها از دیدنش فرو مانده، اندیشه‌ها از درکش عاجز و زبان‌ها از توصیفش درمانده‌اند. و درود بی‌کران بر امین وحی الهی محمد مصطفی ﷺ و خاندان پاکش، به‌ویژه ناموس الدهر ولی العصر صاحب الامر و الزمان عجل الله تعالی فرجه .

توجه به تاریخ همواره یکی از مفیدترین روش‌های کسب تجربه و از بهترین راه‌های رسیدن به موفقیت است. در متون دینی ما از یک سو به ارزش و اهمیت تجربه اشاره شده و از سوی دیگر، بعد عبرت‌آموزی و تجربه‌اندوزی در مطالعه تاریخ به‌طور خاص مورد توجه قرار گرفته است.

اهمیت تجربه

در روایات اسلامی تجربه‌اندوزی را عامل تصمیم‌گیری‌های به‌جا،^۱ جلوگیری از فریب،^۲ عبرت‌آموزی^۳ و افزودن بر خرد^۴ دانسته‌اند. در کلام کوتاهی از

۱. غررالحکم، ح ۳۶.

۲. بحارالانوار، ج ۷۷، ص ۲۰۸، ح ۱.

۳. غررالحکم، ح ۷۸۹۹.

۴. اعلام‌الدین، ص ۲۹۸.

امیرمؤمنان علیه السلام، یکی از جامع‌ترین توصیف‌ها را در مورد تجربه ملاحظه می‌کنیم: «كُنِيَ بِالتَّجَارِبِ مُؤَدِّبًا»^۱.

عبرت آموزی از تاریخ

در نامه ۳۱ نهج البلاغه، امیرمؤمنان علیه السلام خطاب به فرزند بزرگوار خویش امام حسن مجتبی علیه السلام می‌فرماید:

«أَيُّ بُيٍّ، إِنِّي وَإِنْ لَمْ أَكُنْ عُمِّرْتُ عُمِّرَ مَنْ كَانَ قَبْلِي، فَقَدْ نَظَرْتُ فِي أَعْمَالِهِمْ، وَفَكَرْتُ فِي أَحْبَابِهِمْ، وَسَرْتُ فِي آثَارِهِمْ، حَتَّى عُدْتُ كَأَحَدِهِمْ؛ بَلْ كَأَنِّي بِمَا أَتَيْتُهَا إِلَى مِنْ أُمُورِهِمْ قَدْ عُمِّرْتُ مَعَ أَوْلِيهِمْ إِلَى آخِرِهِمْ، فَعَرَفْتُ صَفْوَ ذَلِكَ مِنْ كَدْرِهِ، وَنَفَعَهُ مِنْ ضَرَرِهِ».

تاریخ انبیا علیهم السلام در قرآن، معتبرترین و آموزنده‌ترین تاریخ

از آن جا که متون تاریخی همواره دست خوش تحریف و تغییر بوده و دست‌یابی به منبع کاملاً معتبر در این زمینه ممکن نیست، قرآن تنها کتاب معتبری است که در آن می‌توان سرگذشت‌هایی از پیشینیان، به صورت کاملاً واقعی و به دور از هر گونه تحریف یافت.

به علاوه چون قرآن کتاب هدایت است، به هنگام ذکر تاریخ گذشتگان همواره بهترین سرگذشت‌ها را اختیار کرده و به بهترین نحو آن‌ها را بیان نموده است: ﴿تَحْنُ نَفْصٌ عَلَيْكَ أَحْسَنَ الْقَصَصِ بِمَا أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ هَذَا الْقُرْآنَ﴾^۲.

بنابراین، رویکرد تحلیلی به داستان‌های قرآن با بهره‌گیری از مکتب اهل بیت علیهم السلام بهترین منبع برای دریافت الگوهای مناسب زندگی است.

۱. غررالحکم، ح ۷۰۱۶.

۲. یوسف، آیه ۳.

دورنمایی از مجموعه حاضر

در این مجموعه چهار جلدی، تلاش شده تمامی داستان‌های قرآن کریم - که اکثر آن‌ها در مورد پیامبران الهی هستند - گردآوری شده و در تحلیلی یک دست و روان، پیش روی مخاطب قرار گیرند.

در بررسی زندگی هر پیامبر بعد از ورود به اصل بحث، سبک زیر پی گرفته می‌شود:

الف) اوصاف و مقامات هر پیامبر

ب) نبوت و ماجراهای مربوط به نبوت هر پیامبر

ج) شیوه‌های دعوت هر پیامبر (که مهم‌ترین بخش هر فصل کتاب است)

د) حوادث سرنوشت‌ساز و شخصیت‌های حادثه‌ساز

ه) در خاتمه به موضوعاتی که با زندگی یک پیامبر ارتباط داشته ولی احیاناً در برنامه تنظیم شده برای کتاب گنجانده نشده، پرداخته شده است.

مجموعه حاضر، علاوه بر بررسی صدها آیه و نکات مستفاد از آن‌ها، واژه‌های بسیاری از مفردات قرآن متناسب با آیات، را تبیین نموده است که می‌توانند دانش‌پژوه را با ترجمه و مفردات بخش عمده‌ای از قرآن آشنا کنند. ترجمه آیات و لغات هر آیه به طور خاص در پاورقی کتاب جهت استفاده و تقویت بنیه علمی دانش‌پژوهان آمده است.

نظم و دسته‌بندی مطالب کتاب و بیان نکته‌های مستفاد از آیات از ویژگی‌های دیگر این کتاب است.

نکته دیگر آن است که در این کتاب، تمامی مطالب از آیات قرآن کریم استفاده شده‌اند و تنها برای روشن‌تر شدن مفاهیم آیات، به روایات اهل بیت علیهم‌السلام، اقوال تاریخی و میراث تفسیری عالمان مسلمان رجوع شده است. لذا می‌توان این کتاب را نوعی تفسیر موضوعی قرآن به قرآن به شمار آورد.

همچنین تلاش شده هم‌چنانی که تمام مباحث مرتبط با آن داستان، گردآوری و

استقصا شوند و مطلب یا نکته‌ای مغفول نیفتد، در عین حال، به یک فهرست ملال آور تبدیل نشود و برای مخاطبین عمومی و نیز خطبا و سخن‌ورانی محترمی که می‌خواهند محتوای سخن‌رانی خود را هر چه بیشتر قرآنی کنند، قابل استفاده باشد.

نیز، در سراسر کتاب سعی بر آن بوده که تا حد امکان سیر تاریخی داستان پیامبران حفظ شود؛ مگر در مواردی که به اقتضای نظام خاص حاکم بر کتاب از این روند عدول شده است و نیز سعی شده است که هیچ مطلبی بدون مستند بیان نشود.

در پایان برای همه کسانی که خالصانه در مسیر تعلیم و تعلم فرهنگ والای قرآنی گام می‌نهند، آرزوی موفقیت داریم و از همه استادان بزرگوار و دانش‌پژوهان گرامی درخواست داریم که ما را از انتقادهای سازنده و پیش‌نهادهای ارزنده خویش بهره‌مند سازند؛ که رهنمودهای ارزشمند ایشان را بر دیده منت پذیراییم. همچنین از تمام عزیزانی که در آفرینش این اثر نقش داشته‌اند، صمیمانه سپاس‌گزاری می‌کنیم.

وَ آخِرُ دَعْوَانَا أَنِ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

محمد شریفانی